

Ay-liike - yritystoiminnan keskittymisen ja hyväosaisten työntekijöiden veturina

SAK:n puheenjohtaja Jarkko Eloranta totesi twiitissään 5.1.2023, että ”Pienipalkkaiset, veronsa ja velvollisuutensa hoitavat työntekijät ovat oikeasti pulassa kohoavien hintojen vuoksi. Nyt on palkankorotusten ja ostovoiman kohentamisen paikka”. Talouselämä-lehti uutisoi 29.12.2022, että ”SAK tavoittelee lähivä palkankorotuksia Saksan malliin” ja tavoiteltavien korotusten suuruuden kerrottiin olevan 8,5 prosenttia ja päälle maksettava 3 000 euron kertaerä.

SAK:n puheenjohtajan twiitissään esiintuoma näkemys kuulostaa positiiviselta, mutta siinä jätetään tarkoituksellisesti huomioimatta, että suurista palkankorotuksista väistämättä seuraa irtisanomisia ja lomautuksia, jotka kohdistuvat usein juuri heikommassa asemassa oleviin. Todellisuudessa SAK:n hakemat suuret palkankorotukset tulevat toteutuessaan hyödyntämään erityisesti hyvässä asemassa olevia työntekijöitä. Työttömäksi joutuvia eivät korkeat palkankorotukset paljon lämmitä. Yhteiskunta joutuu hoitamaan palkankorotusten seurauksena näiden ”veronsa ja velvollisuutensa hoitavien” työntekijöiden työttömyyskorvaukset. Ja jos tuollaiset ay-liikkeen tavoittelemat palkankorotukset toteutuvat, voi vain miettiä, huomioiden myös hurjasti kohonneet energia- ja raaka-ainehinnat yms., mitä se tulee tarkoittamaan monille pienille ja keskiuurille leipomo- ja konditoria-alan yrityksille ja heidän työntekijöilleen. Yritysten on mahdotonta siirtää kaikkia kohonneita kustannuksia tuotteiden hintoihin.

Inflaation laukatessa ja taluskriisiin jyllätessä tilanne on kaikin puolin hankala, niin yrittäjille kuin työntekijöille. On selvää, että ay-liikkeen tehtävänä on tällaisessa tilanteessa pitää työntekijöiden puolta. Kysymys on siitä, miten ay-liike käyttää valtaansa ja miten tulevat palkankorotukset toteutetaan ja keihin ne kohdistetaan?

Tasasuuruiset kaikkia yrityksiä koskevat palkankorotukset, jotka eivät huomioi eri toimialojen erilaisuutta, tai yksittäisen toimialan sisällä toimivien yksittäisten yritysten taloudellista tilannetta, lisäävät työttömyyttä ja yritystoiminnan keskittymistä yhä suurempien yritysten käsiin. Esimerkiksi ETL:n ja SEL:n välillä käytävissä elintarvikealan tes-neuvotteluissa elintarviketyöläiset ovat perinteiseen tapaan vaatineet kaikenkokoisia yrityksiä sitovat tasasuuruiset palkankorotukset niin leipomo-, panimo-, meijeri-, peruselintarvike- kuin liha-alan yrityksille. Tällainen ”tasapuolisuus” on käytännössä tarkoittanut sitä, että muutaman henkilön työllistävässä pienessä leipomossa on maksettu työntekijöille samansuuruiset palkankorotukset kuin on maksettu työntekijöille esimerkiksi suurissa panimo- tai liha-alan yrityksissä.

Asian havainnollistamiseksi todettakoon, että leipomo- ja konditoria-alan yrityksissä työvoimakustannusten osuus yrityksen liikevaihdosta vaihtelee 25-60 %:n välillä yrityksen toimintatavoista (teollinen/käsityövaltainen yritys) ja työntekijöiden määrästä riippuen. Vastaavasti teollisissa panimo- ja liha-alan yrityksissä työvoimakustannusten osuus yrityksen liikevaihdosta on noin 10 %. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi 1 %:n palkanko-

rotuksen vaikutus on aivan erilainen työvoima- ja käsityövaltaisille leipomoalan yrityksille kuin mikä sen vaikutus on tehokkaalle prosessiteolliselle elintarvikelaitokselle. Jokainen voi päätellä, mitä 8,5 %:n palkankorotus vastaavasti tarkoittaisi eri kokoisille yrityksille. Tässä kohtaa on syytä myös muistaa, että leipomoala ainoana alana Suomessa/Euroopassa maksaa klo 21-06 välillä tehdystä työstä 100 %:lla korotettua palkkaa*. Ja että leipomoalan työehtosopimus on kaikkien alojen jäykin ja joustamattomin työehtosopimus.

Nyt jos koskaan elintarviketyöläisten tulee ymmärtää, että eri toimialojen ja erikokoisten yritysten erilainen palkanmaksukyky tulee ottaa huomioon palkankorotuksista sovitessa. Leipomoiden työntekijöiden työehtosopimukseen on myös saatava vähintään samanlaisia joustoja, joita on jo muissa elintarvikealan työehtosopimuksissa. Mutta jos tämä ei ole edelleenkaan mahdollista, ja jos palkankorotukset ovat korkeat, leipomoiden, konditorioiden ja työntekijöiden määrä tulee vähenevään vauhdilla. Samalla se on selkeä osoitus siitä, että pääasia on, että yrityksissä hyvässä asemassa olevat työntekijät saavat suuret palkankorotukset riippumatta siitä, mitä vaikutuksia niistä muutoin seuraa. Ja se vain vahvistaa näkemystäni siitä, että ay-liike on yritystoiminnan keskittymisen ja suurkorporaatioiden kasvattamisen todellinen ”veturi”. Muilla elintarvikealoilla yritystoiminnan keskittyminen on jo pitkälti tapahtunut, leipomoala on ollut tästä positiivinen ja hieno poikkeus.

Pääasia on, että yrityksissä hyvässä asemassa olevat työntekijät saavat suuret palkankorotukset riippumatta siitä, mitä vaikutuksia niistä muutoin seuraa.

Työntekijäpuolella tämän kaltainen kirjoitus mielellään luetaan niin, että tavoitteena olisi työntekijöiden työehtojen heikentäminen. Siitä tässä kirjoituksessa ei todellakaan ole kysymys. Yleisesti tiedossa on, että leipomoalalla on pulaa ammattitaitoisesta työvoimasta (ks. jäljempänä s. 14), joten työehtojen heikentäminen ei ainakaan parantaisi tilannetta. Mutta mikä todellisuudessa on työehtojen heikentämistä, on kuitenkin oma kysymyksensä. Sitä voi kysyä myös jokaiselta työttömäksi tai lomautetuksi jäävältä leipomotyöntekijältä. Itselläni on vain suuri huoli leipomo- ja konditoria-alan monipuolisuuden, monimuotoisuuden ja koko suomalaisen leipäkulttuurin säilymisestä.

Mika Väyrynen

*Muilla elintarvikealoilla 100 %:n yötyölisää maksetaan ennen klo 6:ta tehdystä työstä vain siinä tapauksessa, että työt aloitetaan klo 00 jälkeen. Jos työ aloitetaan ennen klo 00, työvuoro esimerkiksi klo 22-06, koko työvuoron ajan maksetaan 30 %:n yötyölisää.